

Üç Farklı Meslek Elemanının Empatik Becerilerinin Karşılaştırılması

- Yrd. Doç. Dr. Uğur GÜRGÂN*
- Arş. Gör. Dr. Rıza GÖKLER**

Özet

Meslekler, gerektirdikleri iletişim beceri düzeyi açısından farklılaşmaktadır. İnsan ilişkilerinin ön plana çıktığı işlerde büyük önem taşıyan iletişim becerileri, insan ilişkilerine dayanmayan teknik içerikli işlerde o derece önemli bulunmamaktadır. Dolayısıyla, farklı mesleki yönelimlerde bulunan kişiler arasında, iletişim becerileri açısından farklılaşma olması doğaldır. Bu noktadan hareketle bu çalışmada farklı meslekler arasında empati becerileri açısından fark olup olmadığı sorusu ele alınmıştır. Bu sorunun, empati becerileriyle bazı değişkenler arasındaki ilişkilerin ortaya konması, ve üç farklı meslek elemanlarının empatik beceri açısından da karşılaştırılması açısından cevaplanması amaçlanmıştır. Veriler, “Bilgi formu” ve “Empati Beceri Ölçeği (EBÖ)-B Formu” kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde Tek Yönlü Varyans Analizi ve Tukey HSD testi uygulanmıştır. İstatistiksel analiz sonucunda empatik beceriler açısından psikolojik danışmanların ebelerden ve okulöncesi öğretmenlerinden, kızların erkeklerden daha iyi oldukları bulunmuştur. Meslek elemanlarının empatik beceri puan ortalamaları ebelerin; $X=138.25$, psikolojik danışmanların; $X=187.64$ ve okul öncesi öğretmenlerinin; $X=168.64$ olarak bulunmuştur. Bulgular ebelerin empatik becerilerinin geliştirilmeye ihtiyacı olduğunu gösterdi. Personel eğitimi empatik becerilerini geliştirmede yardımcı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Empatik beceri, okul öncesi öğretmen, ebe, psikolojik danışman.

Abstract

Comparison of Empathic Skills of Three Different Vocations

Professions differ in terms of the levels of communication skills they require. Although communication skills are of basic importance for professions based on human relations, they are not that important for professions based on technical content. Accordingly, it should be considered as normal the difference between people who have different tendencies of vocations in aspect of empathic skills. Thus, in this research it has been focused on the question of whether of empathic skills of three different vocations. It has been aimed to answer this question according to determine the relationships of three different vocations between empathic skills and some variables and to compare empathic skills. Data were obtained using “Information Form” and “Empathic Skill Scale (ESS)-B Form”. One Way ANOVA and Tukey HSD test were used to analyze data. As a result of statistical analyses, it has been found that in empathic skills of psychological counselors have been better than nurses and preschool teacher, females have been better than males. Thus, in this research it has been focused on the question of whether who tend to different vocations differ in terms of their communication skills and has been decided that of law and engineering are to be analyzed. Empathic skills point averages of three different vocations were found at midwives $X=138.25$, psychological counselors $X=187.64$ and pre school teachers $X=168.64$. Results showed that the level of empathic skills of midwives need to be improved. Training the personal on empathic skills may be helpful.

Key Words: Empathic skill, preschool teacher, midwives, counselor.

(*) Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü.

(**) Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü.

GİRİŞ

Gerek terapötik ilişkide gerek genelde kişilere-rası ilişkilerde bulunması gereken temel koşullar “empati”, “saygı”, “saydamlık” ve “somutluk” olarak belirlenmiştir (Yıldırım, 1992). Rogers’a (1983) göre empati; bireyin kendisini karşısındaki insanın yerine koyup, onun duygu, düşünce, algı ve hissettiklerini doğru olarak anlaması ve bu durumu ona iletmesi sürecidir. Rogers (1983) empatik becerinin deneyimle geliştiğini ve herhangi bir öğrenci (trainee) nin öğretici ya da danışmanlarla (supervisors) bilişsel ya da yaşantısal eğitimle bu beceriyi öğrenilebileceğini belirtmiştir (Barak, 1990). Empatinin varlığının tutum ve davranışlar üzerinde yararlı, yokluğunun ise olumsuz etkileri vardır. Empatinin yardım davranışını arttırdığı da belirlenmiştir (Batson ve ark., 1997; Dökmen, 1994).

Empati aynı zamanda birbiriyle ilişkili iki temel yeteneği de gerektirir. Bunlardan birincisi, duyarlılık boyutu olup, söylenenlerdeki değer, inanç, tutum ve duyguların ayrımını belirleyebilme yeteneğidir; ikincisi ise, verilen mesajın anlaşıldığını iletebilmedir (Akkoyun 1982). Böylece, empatik tutumda karşısındaki kişinin duygularını doğru olarak anlamak ve duyguyu kendisininmiş gibi yaşayarak yansıtmak söz konusudur (Akkoyun 1987).

Empati, çocukluktan itibaren başlayan gelişim sürecinde başkasının rolünü alabilme becerileriyle gelişir. Yani empatik anlayış, başkasının rolünü alabilme becerisinin gelişimi ile doğru orantılıdır. Bir başkasının rolüne girerek empati kuran kişi, yaşadığı bu deneyim sayesinde kendisini de tanımış ve farkındalığını artırmış olmaktadır. Kendisini tanıyan ve farkındalığı artan birey, mevcut durumu sezgi yoluyla kolayca kavrayarak anlar ve uyum yapması kolaylaşır (Özbek ve Leutz, 1987). Empati ile bireyin öznel dünyasındaki yaşantılarının başka birisi tarafından ifade edilmesi sonucunda, birey daha önce bilincinde olmayan içsel yaşantılarını fark etmeye, sorunlarının kaynağını

ve çözüm yollarını görmeye başlar. Etkili problem çözme becerilerini kazanan ve uygulayan bireyin benlik kavramı güçlenir. Benlik kavramı gelişerek güçlenen bireyin uyum yeteneği artar. Bu durum bireyin yaşamda gerçekleştirmek istedikleri doğrultusunda motivasyonunu artırır ve sonuçta bireyi başarılı kılar (Dökmen 1994).

Empati, kişilerarası ilişkilerin geliştirilmesinde en önemli unsurdur. Meslekler, gerektirdikleri iletişim becerileri düzeyi açısından farklılaşmaktadır. İnsan ilişkilerinin ön plana çıktığı işlerde büyük önem taşıyan iletişim becerileri, insan ilişkilerine dayanmayan teknik içerikli işlerde o derece önemli bulunmamaktadır. Dolayısıyla, farklı mesleki yönelimlerde bulunan kişiler arasında, iletişim becerileri açısından farklılaşma olması doğaldır.

Yapılan çalışmalarda, insanla çalışan meslek üyelerinin empati yeteneklerinin bireysel farklılıkları anlamalarına yardımcı olduğu, bilişsel ve duygusal empati ile kişilik özellikleri arasında ilişki olduğu saptanmıştır (Berger 1984). Yapılan bir çalışmada, insanlarla doğrudan ilişkileri olan ve mesleki eğitimleri sırasında karşısındaki kişinin rolünü alabilmeyi başarabilmiş profesyonellerin diğerlerine oranla empatik becerileri daha yüksek bulunmuştur (Bayam ve ark. 1993).

Özellikle erken çocukluk dönemindeki çocuklar için modelden öğrenme etkilidir. Empatik becerisi yüksek olan okul öncesi öğretmenlerin çocuklar tarafından model alınması ile çocukların empatik becerilerinin gelişimi olumlu yönde etkilenmektedir. Erken çocukluk döneminde çocukların anne-babaları dışında yoğun olarak beraber oldukları yetişkinler arasında öğretmenler önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle de okul öncesi öğretmenlerinin empatik beceri düzeylerinin yüksek olması önemli görülmektedir (Akyol, Çiftçibaş, 2005).

DSÖ (WHO 1995) yayınlarına göre, günümüzde ebeklik eğitiminde yapılması istenen değişiklikler içinde öğrencilerin iletişim becerilerinin gelişti-

rilmesinin önemi giderek artmaktadır. Etkili iletişim kurmak ise empatik iletişim becerilerinin geliştirilmesini gerektirir. Bu gelişmeyi etkileyen faktörlerden biri, bireyin sahip olduğu empatik eğilimidir. Empatik eğilim ve beceri, bireyin akademik başarısını, dolayısıyla uyumunu etkileyebilmektedir. Bu bağlamda, empatik eğilimin empatik beceriyi artırdığı; algı, dikkat, kavrama yetenekleri ve duyarlılığın gelişmesi sayesinde bireyin öğrenmesinin kolaylaşacağı ve akademik olarak da başarılı olacağı varsayılmaktadır. Literatürde empatik eğilimi yüksek olan kişilerin Ebelik mesleğini seçme eğilimlerinin daha fazla olduğu belirtilmektedir (Gormley 1996, Stuart 1987). Hasta memnuniyetini belirleyen önemli faktörlerden biri, hasta ve yakınları ile sağlık personeli arasında bilgi ve iletişimin en iyi şekilde sağlanmasıdır. Bir hastaya onun endişelerinin anlaşıldığının ve onun beklentilerinin onaylandığının gösterilmesi bir başka deyişle empati kurulması, hasta uyumunun ve memnuniyetinin yükselmesine yol açar (Akgöz, Karavuş, 2005). Ebelik uygulamalarının kalitesinin yükseltilmesi için öncelikle ebelerin etkili empatik iletişim kurmasının gerekliliği açıkça görülmektedir.

Ancak ülkemizde empatik anlayışın günlük yaşamdaki önemini vurgulayan sınırlı sayıda araştırmanın empatik becerileri geliştirmeye yönelik çalışmaları yüreklendirmede yeterli etkiyi sağlamadığı gözlenmektedir. Bu nedenle, bu çalışmada ebe, psikolojik danışman (rehberlik uzmanı) ve okul öncesi öğretmenlerin empatik beceri düzeylerini yaş cinsiyet medeni durum değişkenleri ile saptama ve bu değişkenler ile empatik beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma, verilerin analizi dikkate alındığında, betimsel tekniklerin yanı sıra hem gruplararası karşılaştırmaları hem de korelasyonel analizleri gerektirmektedir. Bu nedenle araştırma, genel ta-

rama modellerinden ilişki tarama modeli özelliğine sahiptir.

Evren Örneklem

Ebe, psikolojik danışman ve mali müşavirlerin empatik beceri düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, 2007 yılında Ankara ve Balıkesir illeri merkez ilçelerinde görev yapan ebe, psikolojik danışman ve okul öncesi öğretmenlerden elde edilen bilgiler kullanılmıştır. Araştırma grubu her meslek grubundan başlangıçta seçkisiz olarak değişik yaşlardan seçilmeye çalışılan 160 gönüllü katılımcı olmak üzere 480 kişiden oluşmaktadır. Ancak Empatik Beceri Ölçeğini uygun cevaplamayan katılımcıların formları geçersiz kabul edilerek, bu katılımcılar araştırma grubundan çıkartılmıştır. Sonuçta araştırmanın çalışma grubunu 152 ebe, 150 psikolojik danışman ve 149 okul öncesi öğretmen olmak üzere toplam 451 kişi oluşturmaktadır. Analiz 451 katılımcıya ait veriler üzerinde yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri Dökmen tarafından 1988 yılında geliştirilen Empatik Beceri Ölçeği-B Formu ve yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, medeni durum, çocuk sayısını belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan bilgi toplama formu ile toplanmıştır.

Empatik Beceri Ölçeği (EBÖ-B)

Empatik Beceri Ölçeği, Dökmen (1988) tarafından bireyin empati kurma becerisini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. EBÖ-B'de 6 durum ve her durumla ilgili 12 tepki cümlesi olmak üzere toplam 72 cümle verilmektedir. Her durumla ilgili cümlelerden bir tanesi o durumla ilgisiz olup deneklerin ölçeği dikkatle doldurmalarını kontrol etmek amacıyla konulmuştur. 6 ilgisiz cümleden 2 tanesini işaretleyen deneğin ölçeği geçersiz kabul edilmektedir. EBÖ'den alınan maksimum puan 219, minimum puan 62'dir. EBÖ-B Formundan alınan puanların yüksek olması empatik becerinin yük-

sek olduğunu, düşük olması empatik becerinin düşük olduğunu göstermektedir. EBÖ'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması Dökmen (1988) tarafından yapılmıştır. Ölçek 80 kişilik bir gruba üç hafta arayla iki defa uygulanmış, 64 deneğin puanları üzerinde yapılan ölçeğin tekrarı güvenilirliği .91 olarak bulunmuştur. Ayrıca ölçek, klinik psikoloji ve psikolojik danışmada en az yüksek lisans derecesi almış 14 kişilik bir gruba ve psikoloji eğitimi almamış yüksek öğrenim görmüş 14 kişilik bir başka gruba uygulanmıştır. İki grubun empatik beceri puanları ortalaması arasında .001 düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Zıt gruplar arasındaki bu sonuç geçerlik kanıtı olarak kabul edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde, incelenen meslek grupları ikiden fazla olduğu için Varyans Analizi yöntemi ve gruplar arasındaki farkın önemli çıktığı durumda bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Tukey Testi yapılmıştır (Büyüköztürk, 2002).

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın çalışma grubuna alınan ebe, psikolojik danışman, ve okul öncesi öğretmenlerin bilgi toplama formunda toplanan bazı özelliklerine ilişkin istatistiksel bilgilere ve EBÖ-B formundan aldıkları puan ortalamaları ve varyans analizi sonuçlarına ait bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunun %78'i kadın, %22'si erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Erkeklerin empatik beceri puan ortalaması 150.76 iken kadınların empatik beceri puan ortalaması 160.79 olarak belirlenmiştir. Kadın ve erkek katılımcıların empatik beceri puanları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p>.05$). Empatik beceri ölçeğinden alınabilecek minimum puan 66 iken maksimum puan 219'dur. Katılımcı grubun empatik beceri puan ortalamaları 164.84 olarak bulunmuştur.

Araştırma kapsamına alınan katılımcıların yaş ortalaması 21 ile 53 arasındadır. Ebelerden oluşan birinci grubun yaş ortalaması 30.4, psikolojik danışmanlardan oluşan ikinci grubun yaş ortalaması 34.5, okul öncesi öğretmenlerden oluşan üçüncü grubun yaş ortalaması ise 36.8'dir. Gruplar arasında yaş açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>.05$). Ancak 30 yaş altındaki katılımcıların empatik beceri düzeylerinin 30 yaş üstündekilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Çalışma grubuna alınan katılımcıların 104'ü (%23) bekar, 334'ü (%74) evli, 13'ü (%3) boşanmıştır. Bekarların empatik beceri puan ortalaması 150.68, evli olanların 166.56, boşanmışların ise 143.32 olarak belirlenmiştir. Medeni duruma göre empatik beceri puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Çocuğu olan 230 kişinin (%51) empatik beceri puan ortalaması 154.22 iken, çocuğu olmayan 221 kişinin (%49) empatik beceri puan ortalaması 149.58 olarak bulunmuştur. Çocuk sahibi olanlar ile olmayanların empatik beceri puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Katılımcıların 126'si (%28) lise ve dengi okul mezunu, 325'i (%72) üniversite mezunudur. Lise ve dengi okul mezunu katılımcıların empatik beceri puanları ortalaması 149.56 iken, üniversite mezunu olanların empatik beceri puanları ortalaması 162.34'dür. Mezuniyete göre empatik beceri puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Meslek gruplarına göre empatik beceri puan ortalamaları incelendiğinde birinci grupta yer alan ebelerin empatik beceri puanları ortalamaları 141.25, ikinci grupta yer alan psikolojik danışmanların empatik beceri puan ortalamaları 187.64, üçüncü grupta yer alan okul öncesi öğretmenlerinin empatik beceri puan ortalamaları ise 168.64 olarak bulunmuştur (Çizelge 1). Genel olarak çalışma grubunun empatik beceri puanlarının ortalaması 164.84'tür.

Çizelge 1. Araştırma Grubunun EBÖ-B Formundan Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Görev	N	X	S
Ebe	152	138.25	14.82
Psikolojik danışman	150	187.64	10.34
Okul öncesi öğretmen	149	168.64	19.63
Toplam	451	164.84	23.21

Çizelge 2’de çalışma grubuna alınan katılımcıların mesleklerine göre EBÖ-B Formu’ndan aldıkları puan ortalamalarına ait Varyans Analizi ve Tukey Testi sonuçları verilmiştir. Yapılan Varyans Analizi sonucunda gruplar arasındaki farkın ista-

tistiksel açıdan önemli olduğu belirlenmiştir ($p < .01$). Bu farklılığın ebeler ile psikolojik danışmanlar ve okul öncesi öğretmenler ile psikolojik danışmanlar arasında olduğu yapılan Tukey Testi sonucunda saptanmıştır.

Çizelge 2. Araştırma Grubunun Yaptığı Görevlere Göre EBÖ-B Formundan Aldıkları Puan Ortalamalarına Ait Varyans Analizi ve Tukey Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	60288.452	2	30144.226	35.424	.001	1-3, 2-3
Gruplar İçi	91733.301	149	615.659			
Toplam	152021.753	151				

TARTIŞMA

Bu araştırma Balıkesir ve İzmir illerinde ebe, psikolojik danışman ve okul öncesi öğretmeni olarak görev yapmakta olan kişilerin empatik beceri düzeylerini belirlemek ve belirli özellikler açısından farklılık gösterip göstermediğini belirlemek ve bu üç meslekteki kişilerin empatik becerilerini karşılaştırmak amacıyla yapılmıştır.

Çalışmanın cinsiyet açısından sonuçlarına bakıldığında bayanlarda empatik beceri puanı ortalaması erkeklere oranla daha yüksek olmasına rağmen (erkek 150.76, kadın 160.79) istatistiksel olarak anlamlı değildir. Dökmen (1994) tarafından bildirilen Yıldırım (1991), Mc. Clelland 1951’de ya-

pılan çalışmalarda empati kurma becerileri ile cinsiyet arasında ilişki bulunmadığını bildirirken, kızların erkeklerden daha yüksek empati becerisine sahip olduklarını açıklamışlardır. Bu çalışmaların bulguları ile bu çalışmada da benzer sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir.

Bu çalışmada yapılan analizler sonucunda yaş ve empati becerisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Öz’ün (1998) yaptığı çalışmada da yaş ve empati becerisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak 30 yaş altındaki katılımcıların empatik beceri düzeylerinin 30 yaş üstündekilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. 1991 yılında Yıldırım tarafından yapılan araş-

tırmada da benzer sonuçlar alınmıştır. Çalışmamız Ünal tarafından 1972’de, Akçalı tarafından 1991 yılında yapılan çalışmalarda “yaşın artması, empati becerisinin de artmasına neden olmaktadır” sonucu ile uyum göstermektedir. Buna paralel sonuçlar alınan çalışmalara bakıldığında Öz’ün (1998) hemşirelerin empatik becerilerinde eğitimin etkinliğini ölçmek amacıyla yaptığı deneysel bir çalışmada yaş, medeni durum, çalışma yılı ile ilgili farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı saptanmıştır. Ek olarak Ay’ın (1999) çalışmasında ise hemşirelerin yaşları ile empatik becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı gözlemlendi. Ancak literatürde hemşireler ile yapılan benzer çalışmalar, bu bulgu ile uyumlu olmayan sonuçlar bildirmektedir. Akgöz ve Karavuş’un (2005) yaş ile empatik beceri puanları arasında çok zayıf, negatif, fakat istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon bulunmuştur. Bu sonuç yaş ilerledikçe empatik iletişim becerisinin azaldığına işaret ediyordu. Nitekim Akgöz ve Karavuş’un (2005) çalışmasında empatik beceri puanı ortalaması 30 yaş altındaki ebelerde daha yüksek bulunmuştu.

Medeni duruma göre empatik beceri puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu bulgular Bayam ve arkadaşları (1995) tarafından tiyatro sanatçıları, psikiyatri dışı hekimler ve mühendislerle yapılan karşılaştırmalı çalışma bulgularıyla örtüşmektedir. Çocuk sahibi olanlar ile olmayanların empatik beceri puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Çocuk sahibi olanlar ile olmayanların empatik beceri puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu bulgu yine Bayam ve arkadaşlarının (1995) bulgusu ve Ay’ın (1999) çalışmasında hemşirelerin medeni durumları ile empatik becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulgusu ile örtüşmektedir.

Lise ve dengi okul mezunu katılımcıların empatik beceri puanları ortalaması 149.56 iken, üniversite mezunu olanların empatik beceri puanları

ortalaması 162.34’dür. Empatik beceri puan ortalamaları üniversite mezunları lehine bulunmuştur. Ancak mezuniyet ile empatik beceri puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Meslek gruplarına göre empatik beceri puan ortalamaları incelendiğinde birinci grupta yer alan ebelerin empatik beceri puan ortalamaları 141.25, ikinci grupta yer alan psikolojik danışmanların empatik beceri puan ortalamaları 187.64, üçüncü grupta yer alan okul öncesi öğretmenlerinin empatik beceri puan ortalamaları ise 168.64 olarak bulunmuştur (Çizelge 1). Meslek gruplarına bakıldığında psikolojik danışmanların ve okulöncesi öğretmenlerinin ebelere oranla daha yüksek empati kurma becerisi göstermeleri, psikolojik danışmanların ve okulöncesi öğretmenlerinin hem eğitimleri, hem de meslek yaşamları sırasında insan ilişkilerinin daha yoğun olduğu meslek grupları olmaları ile yakından ilişkili olması kaçınılmazdır. Bunun yanı sıra psikolojik danışmanların yaptıkları psikolojik danışmalar sırasında sistemli olarak kendilerini başkalarının yerine koyma, karşısındaki kişilerin neler hissettiğini, neler düşündüğünü anlama ve ifade etme eğitimi almaları ile açıklanabilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Aşağıda bu çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusundaki önerilere yer verilmiştir.

Bazı mesleklerdeki bireylerin, kişilere yardımcı olabilmeleri, empati becerilerinin istenilen düzeyde geliştirilmiş olmasını gerektirir (Öz 1997). Bu nedenle, her ne kadar bir kişilik özelliği olarak tanımlayanlar bulunsa da empatik beceri, mesleki eğitim sırasında kazandırılmalı ve mesleki uygulamalarla da geliştirilmelidir. Bu konuda yapılan çalışmalar, empatik eğitimle empatik iletişim becerilerinin geliştirildiğini göstermektedir (Gladstein 1987, Greenberg ve Goldman 1983, Dökmen 1989, Öz 1992). Empatik becerileri düşük olan gruplarda personel eğitimi empatik iletişim bece-

rilerini geliştirmede yardımcı olabilir. Bu eğitimler hem önlisans ve lisans seviyelerinde hem de hizmet içi eğitim şeklinde sunulabilir.

Bu araştırmanın daha geniş bir örneklem üzerinde yapılması daha güvenilir sonuçlar verebilir. Araştırma sonuçlarının güvenilir olarak genellenmesi için bir izleme araştırması yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. İnsanlarla sürekli etkileşim halinde bulunmanın gerekli olduğu meslek elemanlarının yetiştiği okulların programlarına “İnsan İlişkileri ve Empati Eğitimi”, “İletişim Becerilerini Geliştirme”, “Bireyi Tanıma Teknikleri” gibi derslerin konulması öğrencilerin iletişim becerilerinin geliştirilmesinde yararlı olabilir. Bu nedenle varolan eğitim programları tekrar gözden geçirilmeli ve öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirici faaliyetlere yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akcalı, Ö. (1991). **Kaygı seviyesinin empatik beceri üzerindeki etkisi**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Akgöz, S., Karavuş, M. (2005). Çanakkale ili sağlık ocakları ve sağlık evlerinde çalışan ebelerin empatik iletişim becerilerinin değerlendirilmesi. **Türkiye Klinikleri J Med Ethics**. 13:14-19.
- Akkoyun, F. (1982) Empatik anlayış üzerine, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**.15 (1):63-69
- Akkoyun, F. (1987) Empatik eğilim ve ahlaki yargı.**Psikoloji Dergisi**. 6 (21):91-92.
- Akyol, A.K., Çiftçi, H.K. (2005). Okul öncesi öğretmen adaylarının empatik beceri düzeylerinin belirlenmesi. **Eğitim Araştırmaları** 5,21, 13-23 Ankara.

Dökmen'in Empatik Beceri Ölçeği-B Formu kullanılarak yapılan çeşitli çalışmalarda saptanan hemşirelik öğrencileri ve hemşirelerin empatik beceri ortalamaları şöyle bulunmuştur: Akdeniz Üniversitesinde hemşirelik bölümü I. ve IV. Sınıf öğrencilerinin 162.7; İstanbul Üniversitesi İstanbul ve Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Araştırma ve Uygulama Hastanelerinde çalışan hemşirelerin 124.2

Hemşirelerle ilgili yapılan çalışmalarda hemşirelik okullarındaki öğrencilerin aldıkları empatik beceri puanları yüksek çıkarken (Öz 1998; Mete ve Gerçek, 2005; Karakaya, 2001) çalışma yaşamında düşük çıkması (Ay, 1999; Çıtak, 1998) ilginçtir. Bu konunun nedenlerini araştırarak yeni çalışmaların yapılması aydınlatıcı olabilir.

Ay, F. (1999). **Hemşirelik yüksekokulu öğretim elemanlarının empatik beceri ve tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Barak, A. (1990) “Counselor training in empathy by a game procedure”. **Counselor Education and Supervision**, 29, 170-178.

Batson, C.D., Sager, K., Garst, E., Kang, M., Rubchinsky, K. and Dawson, K.(1997). Is empathy-induced helping due to self other merging? **Journal of Personality and Social Psychology**, 73, 495-509.

Bayam, G, Şimşek EU ve Dilbaz N (1995) Üç farklı meslek grubunda empatik beceri düzeylerinin karşılaştırılması, **Kriz Dergisi**. 3 (1-2):182-184

Berger, D. (1984) On the way to empathic Understanding. **American Journal of Psychotherapy**. 28 (1):111-119

- Büyüköztürk, Ş. (2002). **Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. İstatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum.** Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çıtak, G.(1998). **Hemşirelik yüksekokulu öğretim elemanlarının empatik beceri ve tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi.** Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi.
- Dökmen, Ü. (1994) **İletişim çatışmaları ve empati** İst: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (1988) Empatinin yeni bir modele dayanarak ölçülmesi ve psikodrama ile ölçülmesi, **A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**; 21 (1-2):155-190
- Gormley, K.J. (1996) Altruism:A framework for caring and providing care, *Int.J. Nurs. Stud.*33 (6):581-588
- Karakaya, D. (2001). **Akdeniz üniversitesi'ndeki hemşirelik öğrencilerinin empati becerileri.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi.
- Mete, S., Gerçek, E.(2005). PDÖ yöntemiyle eğitim gören hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilim ve becerilerinin incelenmesi. **C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi** 9(2)11-17.
- Öz, F. (1998.) Son sınıf hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilimleri, empatik becerileri ile akademik başarıları arasındaki ilişki **C. Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, 2(2) 32-38.
- Özbek, A. ve Leutz, G. (1987) **Psikodrama: Grup psikoterapisinde sahnesel etkileşim.** Grup Psikoterapileri Derneği, Has-soy Matbaası, Ankara
- Rogers, C. (1983) Empatik olmak, değeri anlaşılmamış bir varoluş şeklidir. (Çev: F.Akkoyun) **A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, (16) 1:103-124
- Stuart, G.W. (1987) **Principles and practice of psychiatric nursing.** St. Louis: The C.V. Mosby Company
- Truax, C. B; ve K.M. Mitchell. (1971) **Research on certain therapist interpersonal skills in relation to process and outcome.** Bergin, A, E; ve Garfield, S.L; (ed). (Handbook of Psychotherapy and Behavior Change, kitabında). John Wiley and Sons Inc. New York.
- Ünal, C. (1972) İnsanları anlama kabiliyeti **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, (5), 71-93.
- WHO Regional Office for Europe.** LEMON Learning Materials on Nursing. Copenhagen: WHO,1995.
- Yıldırım, İ. (1991) Rehber öğretmenlerin empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin bazı değişiklikler açısından incelenmesi **I Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde Bildiri.**
- Yıldırım, İ. (1992). **Evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen bazı etmenler.** Yayınlanmamış Doktora Tezi Ankara: Hacettepe Üniversitesi.